

(५३)

॥ अथ दशमोऽध्यायः ॥ Chapter-10

वशिष्ठ उवाच :- विस्मितेष्वथ देवेषु सह ब्रह्मशंखैः^{वी१} ॥

बागच्छतां विमानानि प्रादुरासीत् महाध्वनिः ॥ १

कलधौतमहस्तामाच्छन्नेवासीत् सुरेन्द्रदिक्^{ए१} ॥

कृष्णिपुत्रानुपादाय प्राप्ता हरिण्या^{वी२} इव ॥ २

ज्या ज्यन्ता विज्या ज्यत्सेना ज्यध्वजः ॥

चक्रपाणिर्महानादौ हयैर्ना^{ए२} हलर्धेतनः ॥ ३

वक्रनेत्रः सुरानन्दी नन्दीशो नन्दिवर्द्धनः ॥

एते चान्ये च बहवः किंकराः कैटपद्विषाः^{वी३} ॥

आश्रमेभ्यः समानिन्युर्मुनिपुत्रान् सुवर्चसः ॥ ४

सर्वे वेदव्रतस्नाताः कृतदारपरिग्रहाः^{वी४} ॥

स्रग्विणो दण्डिनः शान्ता त्रिभ्राणाश्च कमण्डलून् ॥

दुण्डलाभरणाः^{इ१} सर्वे शुभवल्बलधारिणः ॥ ५

ई बी १ वः, ई बी २ इव- ए बली (१४ ए मच्छ

बी ३ द्विषाः, ई बी ४ कृतादारा, ई १ दुण्डलाभरणा
(३७ सुगति)
(ए १) महानदी

(५४)

गंगाया अयुतं चैकं यत्रेयाज^{३१} मगीरथः ॥
गयाशीषा^{३२}लिथापंचशतानि श्रुतिशालिनाम् ॥
यत्र पिण्डेन दत्तेन पितृणाम^{३३}दत्तं भवेत् ॥ ७

गिरैः कालिंजिरात् सप्त शतानि कृतुवेदिनां ॥
लांपामुद्रापतिः श्रीमान् यत्रागस्त्यो^{३४}तपतपः ॥ ८

महेन्द्रादाययुस्त्रीणि^{३५} शतानि धृतपाप्मनां ॥
यत्नं परममास्थाय यत्रातप्यत मार्गवः ॥ ९

सहस्रचलेन्द्रस्य^{३६} कण्ठादस्य नदीशतम् ॥
आगच्छन् भूमि-देवानां^{३७} माज्ञया हरिसुभुवः ॥ १०

शतानि पञ्चवैष्णवाच्च पूर्वतीरास्त्वरान्वितम् ॥
राज्जो^{३८}ज्ज्वलत्कलां जाह्नवी यत्र संगता ॥ ११

देवीसूयारिकादष्टौ^{३९} शतान्यष्टाधिकानि च ॥
आगच्छन् मुनिपुत्राणां वेदवेदांगवेदिनाम् ॥ १२

बी १ धृतपाप्मानं, ई बी २ नदीशतम्, ए - नदीशतम्, ई बी ३ आज्ञयाहरि-
मुक्तमः, ई बी ४ पूर्व ८ ए पूर्व, ई बी ५ तां, ई बी ६ कानच, ई बी ७
वेदितां, ई १ यत्नेवाजेमगीरथः ए यत्रागस्त्यो, ई २ शतानिश्रुतिशालिना,
ई ३ पितृणांदत्तमदायः

(ए १) यत्रागस्त्योतपतपः, (ए २) स्त्रीणि

- गौकणाञ्चिद्वदश्रेष्ठात् सहस्रं भावितात्मनाम् ॥
 आश्रमेऽगस्त्यशिष्यस्य यत्रास्ते सवहूदकः ॥ १३
- राजन् गोदावरीतीरात् प्राप्तमष्टोत्तरं शतम् ॥
 सुतप्तं श्रूयते यत्र गौतमेन महात्मना ॥ १४
- प्रमासादायुर्विप्रा द्वात्रिंशदधिकं शतम् ॥
 उज्जयन्तादथा शैलादागात् पञ्चोत्तरं शतम् ॥ १५
- पुरा यत्र तपस्तेपे मुनिः किल निशाकरः ॥
 तटान्मेखलकन्यायाः शतमेकं दशोत्तरम् ॥ १६
- यत्र माहिष्मतीनाथो बबन्व दशकंधारम् ॥
 गोमत्याः पुलिनाद् क्लाम्यामधिकाः सप्तसप्ततिः ॥ १७
- ययाच सागरं यत्र भूमिदुर्गाय दंत्यभिः ॥
 समीयुः सोमपाः श्रेष्ठाः सहस्रं नन्दिवर्द्धनार्हम् ॥ १८

हं बी बूहद, हं बी २ क, बी ३ नेयत्र, ३-ए युर्विप्रका, हं बी ४ देथो,
 हं बी ५ न्मेखल, हं बी ६ अधिका, ६-ए- सागरं त्रय, हं बी ७ पः, बी ८
 श्रेष्ठ ।

(ए १) हूद, (ए २) अष्टोत्तरशतं (ए ३) गौतमेन (ए ४) पुलिना
 (ए ५) त्रय

(५६)

- ज्ञानीतां यो मया पूर्व^१ महाविवरपूतये ॥
शतं सौगन्धिकादद्रेराजगाम द्विजन्मनां ॥ १६
- मित्वा^{ए१} यत्र वटं देवी प्रादुरासीन्मृडप्रिया ॥
पुष्करात्^{ए२} पञ्चपञ्चाशदधिकाश्च^{ए३ बी२} चतुःशतात् ॥ २०
- सर्वश्या वशमानिन्ये यत्र गांधिसुतः किल ॥
वेदूय^{ए४} शिखराददेः शतान्यष्टौ तथा दशः ॥ २१
- जायाता वेदविद्धांसौ/यत्रेज्ये माघवीसुतेः ॥
च्यवनस्याश्रमात् पुण्यात्पञ्चाशदधिकं शतं ॥ २२
- उज्जहार^{ए५} पुरा मत्स्यान्^{ए६} कृपालुर्यत्र मार्गवः ॥
गगांद्वारात्सहस्रं च कृषिपुत्राः समाययुः ॥ २३
- पुरोष्टपर्वतश्रेष्ठाद्^{बी४ बी५} द्विसहस्री द्विजन्मतां ॥
आययो मूमुजांश्रेष्ठ यत्र जातः पुंरु^{ए६} वाः ॥
गगांयमुन्योः संगादागान् मुनिशतद्वयं^{ए७} ॥ २४

ई बी १ सं, बी २ शती, बी ३ नित्यं, ई बी ४ तु, ई बी ५ द्विसहस्री,
(१) ए यत्रेज्ये

(ए१) मित्वा	(ए५) उदुद्धार
(ए२) काच	(ए६) मत्स्यान्
(ए ३) ता	(ए७) ह
(ए ४) या	(ए८) द्वयं ।

(५७)

विशाला बदरी यत्र नरनारायणौ विभुः ॥

श्वेतकैतौः शतान्यष्टौ^{ए१} द्विजानामागमंस्तदा ॥ २५

मध्ये^{ए२} शरवणौ यत्र महासेनो^{ए३}ऽभ्यजायत ॥

सहस्रं तु कुक्षकात्रात् पृथूदकनिषोविनाम् ॥ २६

यत्र सर्वाणि तीर्थानि सन्निपत्यावतस्थिरौ ॥

जामदग्न्यस्य पञ्चभ्यो हृदेभ्योष्टौचरं शतम् ॥

यत्र कात्रवथं कृत्वा ततुपे भार्गवः पितृन् ॥ २७

नन्दा चापरनन्दा च नद्यो पापमयापहे^{बी१} ॥

यत्र चाद्रिहैमकुक्षः^{बी२} संप्राप्तं च शतत्रयम् ॥ २८

श्रीपर्वतात्सहस्राणि त्रीणि तिग्मांशुतेजसाम्^{बी३} ॥

यत्र देव्या सहैशानो^{बी४} न्यवसन्^{ए४} त्रिदशार्चितः ॥ २९

सहस्रं तुंगकारण्यादागतं गतमाप्मनाम् ॥

वेदानध्यापयामास यत्र सारस्वतौ मुनीन् ॥ ३०

ई बी १. हौ, ई बी २ यत्रा, ई बी ३ जसा, ई बी ४ श

(ए १) ष्टौ, (ए २) शरवण (ए ३) महासेनोभ्यजायत

(ए ४) न्यवसा

(५८)

(२१)

लेमे ब्रह्मणितां यत्र विश्वमित्रो महत्तपाः ॥

तस्माज्जीणि सहस्त्राणि कौशिक्या^{बी ६} ह्यार्गर्मस्तटात् ॥ ३१

मैधा^{बी २} विकान्तुपत्रैष्ठ^{१३ बी २} शतानि नव वै द्विजाः ॥

प्राप्ता^{बी ५} यदम्बुसंस्पर्शान्मैधावी जायते पुमान् ॥ ३२

सरयूतः^{बी ६} सिन्धुवययाः^{दू २} सहस्त्रमधिकं शर्तह ॥

सोमाश्मात्तथा राजन् सहस्त्रं सोमपायिनश्च ॥ ३३

नदीशतेभ्यः पंचम्बी गंगासागरसगमात्^{बी ६} ॥

सहस्त्रे द्वे तथा पंच शतानीयुर्द्विजन्मनाम्^{बी ८} ॥ ३४

ऋचीकस्याश्मात् पुण्यात्^{दू ३} सहस्त्रं द्विशताधिकम् ॥

आययां भूमिदेवानां यत्राचीकैस्तपः ॥ ३५

नारीतीथादथ प्राप्तं^{बी ८} सहस्त्रं पंचभिर्युतं ॥

पंच चैत्रथाभूप सहस्त्राणि^{बी १०} समाययुः ॥ ३६

हैं बी १ कौशिक्या, हैं बी २ मैधाधिका, बी ३ चाते, बी ४ द्विजा,

हैं बी ५ प्राप्तायत्रांबुसंस्पर्श, हैं बी ६ सरयां ए सरयवाः, हैं बी ७

संगमे, हैं बी ८ जन्मनां, हैं बी ९- प्राप्ताः, हैं बी १० ययु, १ हैं

शतानिचावेद्विजा, हैं २ सिन्धुपयया, हैं -३- यत्रचीकैस्तप

(२१) ब्रह्मणिता

(५६)

नृत्तीथान्छितान्यष्टौ प्राप्तानि परमैर्जनाम् ।।

ततो विनशनादष्टौ शतानि त्रीणि पंच च ॥ ३७

विशल्यायास्तथा राजन् गण्डव्याश्च द्विजन्मनाम् ।।

सहस्रनाययौ तत्र मध्यान्त^{वी १}स्त्वाकैर्मत्स्विनाम् ।। ३८

सरितः किम्पुनाख्यायाः सादौ शतचतुष्टयम् ।।

ब्रह्मतीथादिपेतानि शतानि त्रीणि च ॥ ३९

शतानि सप्त तत्रैव क्षारिण्यादथाययुः ॥

शतसाहस्रक्षारतीथा^{वी २}वायातं तु शतत्रयम् ।। ४०

अवन्तिविषायात् पंच शतानि ब्रह्मवादिनाम् ।।

जागलं मनुजैश्च शतं काशीनिवासिनाम् ।। ४१

उपतरथे रक्ष्यं तत्र गौतमः स महातपाः ॥

अथ तानागतान् दष्टुं वा नानायोगान् मनीषिणः ॥

उवाच मधुरं वाक्यं देवीं देत्यबुलान्तकः ॥ ४२

हं बी १ ये, हं बी २ स, बी ३ युयुः, हं बी ४- दध्यह्नैस्तत्रयं,

हं बी ५- सि, हं बी ६ तथा, बी ७- नीषिणः, बी ८- वि

--

(ए १) मध्यान्ता

(ए २) पः

(६०)

श्री भगवानुवाच : समवेतान्मान् पश्य द्विजान् देवि तवा ज्ञया ॥

कुवा^{जी १}णान्विमलं व्योम महोमिः स्वशरीरजैः ॥ ४३

येषा^{जी २}मर्थमहो देवि पालयामि जगत्त्रयं ॥

तस्ते^{जी ३}विश्वकर्तारो वेदाधारा द्विजातयः ॥ ४४

हवीं^{जी ४}षिसुहृतान्येतैर्मखैः हुतभुग्मुखैः ॥

आदाय रुविता वृष्टिं करोत्यन्नाय भूतलं ॥ ४५

एतैः सन्तप्तिता देवा हव्यैर्नानाध्वरेणु च ॥

प्रचंडपांशूणान् दैत्यान् जयन्ति शतशः पुरातः ॥ ४६

एतैर्मयः पथिवी सृष्टा सशैलवनकानना ॥

एषा^{जी ५}मर्थे निजांशैश्चैव तारासन् करोम्यहम् ॥ ४७

मर्त्यलोकं जनैः सर्वैरितै^{जी ६} पूज्या हि देववत् ॥

तेन लोकै सुरेशानि भूदेवाश्चैतिविश्रुताः ॥ ४८

ई बी १ - जै, बी २ महं, ई बी ३ तपते, ई बी ४ हवी, ई बी ५-
एतैजायूपा, बी ६ ता, । ई महं देवैपालयामि

(ए १) तस्ते

(६१)

पृथिव्यां जायमानो हि ब्राह्मणः स्यादधीश्वरः ॥

गोप्ता वै धर्मकोशस्य शास्ता सर्वशरीरिणां ॥ ४६

इति त्रिजगतां नाथे प्रियां समनुजत्पति ॥

विहाय वर्यानां निजिजाः प्राञ्जलयः स्थिताः ॥ ४७

ऊचुः परमसंक्षुष्टा भार्गवी परमेश्वरीम् ॥

हमे स्म समनुप्राप्तास्तवाज्ञावशवर्तिनः ॥

समादिश यथाभीष्टं मातः किं कर्वामहे ॥ ४८

वसिष्ठ उवाच :-

इति तान् मधुरालापानक्लोक्य हरिप्रिया ॥

स्वागतं वोऽस्ति त्वत्प्राज्ञात्वात्तत्रोपावेश्यद्-द्विजान् ॥ ४९

वासनेषूपविष्टास्ते ददशुः पुरतः पुरम् ॥

विचित्राणि रत्नाढ्यं साट्टप्राकारतोरणम् ॥ ५०

काञ्चनस्तम्भशोभाढ्यं जालवातायनावृतम् ॥

स्वर्गादपि मनोहारिं सूर्यादपि च मासुरम् ॥ ५१

ई बी १- याज, ई बी २ दधीश्वर, ई बी ३ प्राप्ता, ई १-

भार्गवी भुवनेश्वरी, ई २ यथानीष्टं, ई साट्ट-प्राकार-तोरणं ।

काञ्चनस्तम्भशोभाढ्यं

(ए १) विश्वरः

(ए २) यन्

(६२)

अग्निकुंडसगर्भाभिरग्निशालाभिरावृत्तः॥

नागदन्तावलचितं ^{बी १} हेमकुट्टिमभूषितः॥ ५५

वेदिका ^{बी २} पत्यकाकीर्ण ^{बी ३} जालान्वितमहानसः॥

पताकाध्वजशोभाढ्यं रम्भास्तम्भविभूषितः॥ ५६

सुसंस्कृतपुरद्वारं मणिमालाशताकुलः॥

सुवर्णविलशक्रान्त ^{बी ४} शिरोगृहतमापहः॥ ५७

^अ पञ्चयोजनविस्तारं चतुरस्त्रं समन्ततः ।

गन्धोदकनिषोकेण शान्तरेणुमहापथः॥ ५८

प्रकीर्णाकिमलामोदगुणाकृष्टमथुव्रतः॥

अप्रमेयमहोरूपमसंख्येयस्फुरद्गुणः॥ ५९

तन्निरीक्ष्य महाराज द्विजेन्द्रैः परमा मुदः ॥

प्रपेदिरे तदा ^{बी ५} सर्वैः ^{बी ६} सोमपातादिवाध्वरे ॥ ६०

ई बी- परितो हेमभूषितं, बी २ पति, बी ३ स्वित्तमहासनं,

बी ४-स, ई बी ५- सर्वैः ए- सर्वैः, ई बी ६- सोमपाता

(६३)

सत्कुर्वतां प्रणामतां स्तुक्तामितरेतरं ॥

देवानां भूमिदेवानां समाजः स तदा बभौ ॥ ६१

वयोवृद्धं तपोवृद्धं विद्यावृद्धं तपोधनं ॥

गौतमं ते पुरस्कृत्य सांमपाः ^{जी१}समुपाविशन् ॥ ६२

^{जी२}समिष्य तान् विप्रवरानुपागतान् ॥

समिद्धवेश्वानरवर्चसस्तदा ॥

बभार हर्षात् पुलकाङ्कितं वपुर् ॥

न्यर्क्तयच्चाद्दृशामहेश्वरी ॥ ६३

-०-

इति श्री स्कंदपुराणे एकाशीति साहस्र्यां संहितायां

ब्राह्मणविभागे तृतीय-परिच्छेदे श्रीमाल महात्म्ये श्रीमालनगर निवेशो
नाम दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥

हं १ बी समुविशत् ॥

बी २ समिध्यतान्